

UTTALANDE OM NEJ TILL ”OSKULDSKONTROLLER”

Vad frågan gäller

Det har framkommit att svenska legitimerade läkare utför undersökningar som avser att klarlägga om en kvinna har genomfört vaginalt samlag innan äktenskap. Dessa så kallade ”oskuldskontroller” bör ses som en del i en hederskultur, som är vardag även för många kvinnor i Sverige. Mot bakgrund av detta kan kvinnor, under påtryckning eller på eget initiativ, söka sig till vården med önskan om ”oskuldsintyg”. Frågan gäller om denna typ av undersökning är förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet, svensk lagstiftning och läkares yrkesetik.

Etikdelegationens bedömning

Hälso- och sjukvården har ett ansvar att stödja och hjälpa människor utsatta för skuldbeläggande och hot om våld på grund av sin sexualitet. Det finns dock varken medicinskt, juridiskt eller etiskt stöd för att detta bör omfatta att utföra gynekologisk undersökning och/eller utfärda intyg som avser att bedöma huruvida kvinnor debuterat sexuellt.

Så kallade ”oskuldskontroller” bygger på en felaktig medicinsk föreställning om att man genom gynekologisk undersökning kan bedöma mödomshinnans utseende och därigenom avgöra om vaginalt samlag har genomförts eller ej. Mödomshinnan/hymen är en slemhinnekrans i slidan som inte förändras till utseende efter vaginalt samlag. I mycket sällsynta fall kan hinnan vara sammanvuxen (hymen imperforatus) och tillståndet klassas då som en missbildning.

Dessa så kallade ”oskuldskontroller” strider mot svensk lagstiftning genom att undersökningen inte är förenlig med det krav på vetenskap och beprövad erfarenhet som läkare är ålagda att arbeta enligt i patientsäkerhetslagen (6 kap. 1§). Enligt Socialstyrelsens föreskrifter för utfärdande av intyg inom hälso- och sjukvården (SOFS 2005:29) kan dessa utlåtanden även betraktas som osant intygande. Vid eventuell förekomst av tvång till gynekologisk undersökning kränks även kvinnans rätt enligt grundlag till skydd mot ”varje form av påtvingat kroppsligt ingrepp” (2 kap. 6§ regeringsformen). Så kallade ”oskuldskontroller” är inte förenliga med läkares yrkesetik oberoende av om kvinnan själv uttrycker önskemål om sådan undersökning och intyg. Genom utfärdande av dessa intyg vidmakthåller läkare en felaktig medicinsk föreställning om mödomshinnans utseende och riskerar därigenom att bidra till upprätthållande av en tradition där kvinnor utsätts för skuldbeläggande och hot om våld på grund av sin sexualitet. Läkarintyg avseende eventuell sexuell debut riskerar även att förstärka känslor av skuld hos kvinnan istället för att stärka självkänsla och bidra med redskap till egen kontroll över sin sexualitet.

Hälso- och sjukvården bör erbjuda ett tryggt omhändertagande av utsatta kvinnor. Vid uttalat hot om våld bör skyddsinsatser via polismyndighet förmedlas och vid yngre åldrar ska orosanmälan till socialtjänst övervägas på sedvanligt sätt vid misstanke om att barn/ungdom far illa. Hälso- och sjukvården kan och bör även fortsatt bidra i arbetet med att förebygga skuldbeläggande och hot om hedersrelaterat våld bland annat genom utbildning av grupper som efterfrågar dessa oskuldskontroller. •

